

W UNII EUROPEJSKIEJ

Polityka Unii Europejskiej w sprawie odpadów górniczych (wydobywczych)

Maciej Podemski¹

W lipcu bieżącego roku Sejm RP uchwalił ustawę o odpadach wydobywczych, przystosowując polskie prawo do dyrektywy 2006/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego. Należy to uznać za ważne działanie mające na celu dostosowanie polskiej legislacji górniczej

do prawa unijnego (por. Jezierski, 2008).

Przepisy Unii Europejskiej odnoszące się do odpadów górniczych, zawarte w dyrektywie 2006/21/WE, są rozwinięciem zaleceń dotyczących postępowania w przypadku poważnych awarii przemysłowych (głównie przemysłu chemicznego) oraz zapobiegania takim niebezpieczeństwom.

Uwagę Wspólnoty Europejskiej zwrócił w 1976 r. wypadek, który wydarzył się w zakładach chemicznych Seveso we Włoszech produkujących pestycydy i herbicydy. Wówczas to z reaktora chemicznego zakładów wydostała się gęsta chmura trujących oparów dioksyn, zagrażająca całemu otoczeniu zakładów. Efektem prawnym tego wypadku była dyrektywa 82/501/EWG z 24 czerwca 1982 r. w sprawie niebezpieczeństwa poważnych awarii powodowanych przez określone działania przemysłowe, znana powszechnie jako dyrektywa Seveso, dotycząca zapobiegania awariom przemysłowym oraz działaniom w przypadku ich zaistnienia.

W grudniu 1996 r. przepisy dyrektywy 82/501/EWG poszerzono o kolejne wymogi skierowane do zakładów przemysłowych wykorzystujących substancje niebezpieczne w procesach produkcyjnych. Dotyczyły one systemów zabezpieczających przed wypadkami z tymi substancjami, planów działania w przypadku awarii przemysłowych, odpowiednio ukierunkowanego planowania przestrzennego otoczenia zakładów oraz obowiązkowych inspekcji państwowych. Całość zaleceń ujęto w dyrektywie 96/82/EWG w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi wypadkami z udziałem niebezpiecznych substancji, tzw. dyrektywie Seveso II.

Impulsem do zwiększenia zakresu przepisów dyrektywy 96/82/EWG stały się w 2000 r. awarie o rozmiarach katastrof środowiskowych, w których doszło do skażenia substancjami niebezpiecznymi. W styczniu 2000 r. została przerwana tama osadnika odpadów poflotacyjnych kopalni w Baia Mare, w Rumunii, co zanieczyściło wody Dunaju cyjankami i metalami ciężkimi. Wypadek ten unaoczniał zagrożenia dla środowiska związane z działalnością górniczą, a zwłaszcza z procesami przeróbki kopalni i ze składowaniem odpadów górniczych, głównie hałd skał płonnych i osadów poflotacyjnych. W maju 2000 r. eksplozja w fabryce materiałów pirotechnicznych i wybuchowych w Enschede w Holandii, nazwana „wypadkiem

z fajerwerkami”, uzmysłowiła zagrożenia związane z produkcją tych materiałów. Wreszcie wybuch w fabryce nawozów sztucznych w Tuluzie, we Francji, we wrześniu 2001 r. zwrócił uwagę na zagrożenia związane ze składowaniem saletry amonowej (azotanu amonu) oraz produkowanych z niej nawozów.

Wypadki te skłoniły Unię Europejską do korekty i rozszerzenia w 2003 r. dyrektywy 96/82/EWG o przepisy dotyczące zagrożeń powodowanych przeróbką surowców mineralnych i składowaniem odpadów z tym związanych, produkcją materiałów wybuchowych i pirotechnicznych oraz składowaniem saletry amonowej i produkowanych z niej nawozów sztucznych. Przepisy te zostały ujęte w dyrektywie 2003/105/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej zmieniającej dyrektywę rady 96/82/WE w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi.

Dalsze dyskusje nad zagrożeniami związanymi ze składowaniem odpadów górniczych doprowadziły do wydania w 2006 r. dyrektywy 2006/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego. Dyrektywa określiła działania mające ograniczać niekorzystny wpływ odpadów górniczych (nazwanych w dyrektywie „odpadami wydobywczymi”) na środowisko, w tym także na zdrowie ludzkie, i zapobiegać powodowanym przez nie katastrofom. Do takich odpadów zalicza się usuwany nadkład (materiał usuwany w czasie poszukiwania i rozpoznawania złóż kopalni, również w przedprodukcyjnej fazie przygotowawczej), skały płonne oraz odpady przerobcze w formie stałej lub szlamu.

Odpady wydobywcze mają być zagospodarowane bez zagrażania zdrowiu ludzkiemu oraz bez stosowania procesów lub metod, które mogłyby szkodzić środowisku, w szczególności bez ryzyka dla wody, powietrza, gleby oraz fauny i flory, bez powodowania immisji w postaci hałasu lub zapachów, a także bez niekorzystnych skutków dla krajobrazu lub miejsc o szczególnym znaczeniu. Jednocześnie państwa członkowskie Unii Europejskiej mają podjąć niezbędne środki w celu zakazu porzucania, wyrzucania lub niekontrolowanego składowania odpadów wydobywczych.

Dyrektywa 2006/21/WE nie objęła odpadów pochodzących z poszukiwania, wydobywania i przeróbki surowców mineralnych z dna morskiego. Nie dotyczyła też wtłaczania wody do górotworu, ani powtórnego wtłaczania wypompowanych wód podziemnych. Dyrektywie nie podlegają też odpady obojętne i niezanieczyszczona gleba, pochodzące z poszukiwania, wydobywania, przeróbki i magazynowania surowców mineralnych oraz z działalności odkrywkowej oraz odpady pochodzące z wydobywania, przeróbki i magazynowania torfu. Jednocześnie dyrektywa ta wyłączyła odpady górnicze spod jurysdykcji ogólnej dyrektywy 1999/31/WE Rady Unii Europejskiej w sprawie składowania odpadów.

¹EuroGeoConsulting, ul. Jesionowa 36A, 05-816 Michałowice; maciej.podemski@egconsulting.com.pl

Dyrektywa zdefiniowała „odpady obojętne” jako odpady, które nie ulegają jakimkolwiek istotnym przemianom fizycznym, chemicznym lub biologicznym, są nierozpuszczalne, niepalne, nie ulegają biodegradacji i nie wpływają niekorzystnie na inne substancje w sposób, który mógłby spowodować zanieczyszczenie środowiska lub zaszkodzić zdrowiu ludzkiemu.

Zgodnie z omawianą dyrektywą poszczególne rodzaje odpadów wydobywczych muszą być przechowywane w specjalnie przeznaczonych do tego składowiskach i zabezpieczone zgodnie z przepisami dyrektywy 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu.

Do utworzenia składowiska odpadów wydobywczych konieczne jest zezwolenie właściwych urzędów. O wystąpieniu o to zezwolenie muszą być poinformowani okoliczni mieszkańcy, którzy powinni mieć możliwość zgłaszania uwag. Przed wydaniem zezwolenia na budowę nowego składowiska lub na przebudowę składowiska już istniejącego władze muszą się upewnić, czy składowisko jest prawidłowo zlokalizowane, czy zapewniona jest jego stabilność fizyczna, czy nie ma zagrożenia gleb lub wód zanieczyszczeniem, czy składowisko będzie monitorowane i kontrolowane przez kompetentne osoby i czy poczyniono przygotowania do końcowego zamknięcia składowiska oraz do właściwej rekultywacji terenu.

Składowiska odpadów górniczych podzielono na dwie kategorie, w zależności od związanego z nimi zagrożenia: kategoria A — składowiska, których uszkodzenie lub niewłaściwe gospodarowanie może doprowadzić do poważnego wypadku, kategoria B — inne składowiska.

Operatorzy składowisk zaliczonych do kategorii A muszą opracować zasady zapobiegania poważnym wypadkom, systemy bezpiecznego zarządzania składowiskami oraz plany działania w sytuacjach awaryjnych. Również władze wydające zezwolenia muszą przygotować plany działania w przypadku uszkodzenia takich składowisk, zabezpieczenia ich otoczenia, a przede wszystkim ograniczenia wpływu awarii na zdrowie ludzi oraz na całe środowisko. Ponadto muszą przygotować plany doprowadzenia środowiska po wypadku do stanu pierwotnego.

Po zamknięciu składowiska kategorii A właściwe władze muszą przeprowadzić końcową inspekcję, zbadać raporty dostarczone przez właściciela składowiska oraz potwierdzić, że teren składowiska został prawidłowo rekultywowany. Po zamknięciu składowiska jego właściciel musi na swój koszt zorganizować właściwy monitoring całego obszaru i kontynuować jego obserwację przez okres nakazany przez władze.

Omawiana dyrektywa zobowiązała również państwa członkowskie Unii Europejskiej do pilnowania, aby właściciele (operatorzy) składowisk odpadów wydobywczych opracowali plany gospodarowania tymi odpadami. Celem odnawianych co pięć lat planów jest ograniczanie wytwarzania odpadów i ich negatywnych skutków, zachęcanie do ponownego wykorzystywania, recyklingu lub rekultywacji, a także zachęcanie do bezpiecznego, krótko- lub długotrwałego składowania. Plany te muszą zawierać opis:

- odpadów i ich zaklasyfikowanie,
- działań wytwarzających te odpady,
- substancji użytych do przeróbki kopaliny,
- metod pozbywania się odpadów i systemu transportu,
- procedur kontrolnych i monitoringowych,

- klasyfikacji składowiska,
- planu zamknięcia składowiska i późniejszych działań,
- metod zabezpieczenia wody i gleby przed zanieczyszczeniem,
- metod badań terenów zagrożonych składowiskiem.

Władze nadzorujące składowiska muszą się upewnić, że właściciele składowisk stosują środki zapobiegające zanieczyszczaniu wód i gleb. Chodzi przede wszystkim o ocenę powstawania odcieków (czyli wody przesączającej się przez składowane odpady) i zapobieganie temu procesowi, o ochronę wód powierzchniowych i podziemnych przed zanieczyszczeniem, a także o zapewnienie właściwej neutralizacji zanieczyszczonych wód i powstających w składowiskach odcieków przed ich usunięciem. Zalecono również szczególne postępowanie z koncentracjami cyjanekowymi w osadnikach poflotacyjnych i usuwanie z wód odpadów nieprzeznaczonych na składowiska.

Odpowiednie władze muszą przeprowadzać regularne inspekcje składowisk, również po ich zamknięciu. Operatorzy składowisk muszą posiadać aktualne zapisy wszystkich działań na obszarze składowisk i udostępniać je inspektorom. Państwa członkowskie UE muszą mieć zaktualizowane listy zamkniętych i opuszczonych składowisk, które wpływają negatywnie na środowisko lub które mogą zagrażać zdrowiu mieszkańców czy środowisku. Co trzy lata muszą wysyłać do Komisji Europejskiej raporty o wdrażaniu zaleceń dyrektywy. Komisja w ciągu dziewięciu miesięcy po otrzymaniu tych informacji musi opublikować odpowiedni raport.

Źródła:

Dyrektywa Rady 82/501/EWG z dnia 24 czerwca 1982 r. w sprawie niebezpieczeństwa poważnych awarii powodowanych przez określone działania przemysłowe (Dyrektywa Seveso), Official Journal, L 230, 5.08.1982, p. 1–18.

Dyrektywa Rady 96/82/EWG (Seveso II) z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie kontroli zagrożeń poważnymi wypadkami z udziałem niebezpiecznych substancji, Official Journal, L 10, 14.01.1997, p. 13–33.

Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów, Dziennik Urzędowy Wspólnot Europejskich, L 182/1, 16.7.1999, PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 15, t. 4, str. 228–246.

Dyrektywa 2003/105/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 grudnia 2003 r. zmieniająca dyrektywę Rady 96/82/WE w sprawie kontroli niebezpieczeństwa poważnych awarii związanych z substancjami niebezpiecznymi, OJ EC, L 345, 31.12.2003, str. 97–105.

Dyrektywa 2004/35/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym środowisku naturalnemu, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 143/56, 30.4.2004, PL Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, 15, t. 8, str. 357–375.

Dyrektywa 2006/21/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 marca 2006 r. w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego oraz zmieniająca dyrektywę 2004/35/WE, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L 102, 11.4.2006, str. 15–33.

Jezierski H.J. 2008, *Mamy ustawę o odpadach wydobywczych zgodną z prawem europejskim, Mente et Malleo Głównego Geologa Kraju, Prz. Geol., t. 56, 8/2, str. 714.*
Ustawa z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych, Dz. U. nr 138, poz. 865.